

Ärende: VN/21891/2022

Utkastet till regeringens proposition till riksdagen om godkännande och sättande i kraft av nordatlantiska fördraget och avtalet om status för Nordatlantiska fördragsorganisationen, nationella representanter och organisationens internationella personal

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Huoltovarmuuskeskuksen lausunto oikeusministeriölle hallituksen esityksestä eduskunnalle Pohjois-Atlantin sopimuksen sekä Pohjois-Atlantin liiton, kansallisten edustajien ja kansainvälisen henkilöstön asemasta tehdyn sopimuksen hyväksymiseksi ja voimaansaattamiseksi.

Huoltovarmuuskeskus (HVK) kiittää mahdollisuudesta lausua hallituksen esityksestä ja toteaa lausuntonaan seuraavaa.

Yleisiä huomioita

Hallituksen esityksen kohdan 1.2 lopussa esitellään Naton rauhankumppanuusyhteistyön historiaa ja rakenteita, mm. 1997 perustettu Euroatlanttinen kumppanuusneuvosto EAPC. EAPC perustettiin aiemman, vuonna 1991 perustetun Pohjois-Atlantin yhteistyöneuvoston (North-Atlantic Cooperation Council) NACC tilalle. Maininta NACC:stä on kuitenkin jäänyt pois hallituksen esityksen tekstistä, ja HVK:n näkemyksen mukaan se tulisi lisätä.

Koko esityksen läpi käytetään englanninkielisen termin ”resilience” käännökseenä suomenkielistä termiä ”kriisinsietokyky”. EU:n Critical Entities Resilience -direktiiviehdotuksen suomenkielisessä käännöksestä ja direktiivin kansallisen toimeenpanon valmisteluasiakirjoissa käytetään samalle englanninkieliselle ”re-silience”-sanalle suomenkielistä termiä ”häiriönsietokyky”. Koska Naton ja EU:n resilienssitoiminta ovat keskenään läheisessä yhteydessä, Huoltovarmuuskeskus katsoo

perustelluksi, että termi ”resilience” käännettäisiin samalla tavalla näitä kahta politiikkakokonaisuutta koskevista teksteistä. Koska resilienssi käsittää muitakin häiriöitä kuin kriisi, tarkoituksenmukainen käänös olisi HVK:n näkemyksen mukaan ”häiriönsietokyky”.

EU:n ja Naton yhteistyö häiriönsietokyvyn vahvistamiseksi on syventynyt merkittävästi viime vuosina. Kansallisesta näkökulmasta olisi erittäin tärkeää, että nämä kaksi työskätkä käsitellään keskenään läheisesti koordinoitujen ja että Suomen näkökannat molempiin ovat sisällöltään samat tai linjassa toisiinsa. Tämä yhteys olisi HVK:n näkemyksen mukaan suositeltavaa mainita hallituksen esityksessä.

Naton puolustussuunnitteluprosessia koskevassa esityksen kohdassa (2.2.1) mainitaan, että puolustussuunnitteluprosessin suorituskykytavoitteet eivät ole oikeudellisesti sitovia. Seuraavassa tekstikappaleessa todetaan, että kriisi-/häiriönsietokykytavoitteet ovat jäsenmaille vapaaehtoiset. On tarpeen täsmentää, millä tavalla oikeudellisesti ei-sitovien ja vapaaehtoisten tavoitteiden sitovuudet poikkeavat toisistaan, jos mitenkään.

Huoltovarmuuteen liittyviä huomioita

HVK kiinnittää huomiota, että esityksen kohdassa 4 Voimassa oleva lainsäädäntö ja sen arviointi ei ole tarkasteltu huoltovarmuuslainsäädäntöä. Huoltovarmuuden turvaamisesta annetun lain (1390/1992) 1 §:n mukaan ”tämän lain tarkoituksena on poikkeusolojen ja niihin verrattavissa olevien vakavien häiriöiden varalta turvata väestön toimeentulon, maan talouselämän ja maanpuolustuksen kannalta välttämättömät taloudelliset toiminnot ja niihin liittyvät tekniset järjestelmät (huoltovarmuus)”.

Valtioneuvoston huoltovarmuusselonteon (2022:59) mukaan ”Huoltovarmuus tarkoittaa varautumista kriiseihin ja häiriötilanteisiin sekä jatkuvuudenhallintaa, jotta väestön toimeentulon, talouselämän ja maanpuolustuksen kannalta välttämätön tuotanto, palvelut ja infrastruktuuri voidaan turvata vakavissa häiriöissä ja poikkeusoloissa.”

Huoltovarmuuden tavoitteista annetun valtioneuvoston päätöksen (1048/2018) 3 kohdassa todetaan, että ”kansallisen huoltovarmuuden strateginen tavoite on turvata kriittisten infrastruktuurien, tuotannon ja palveluiden toimivuus siten, että ne kykenevät täyttämään väestön, talouselämän ja maanpuolustuksen välttämättömimmät perustarpeet kaikissa olosuhteissa. Huoltovarmuustyön tavoitteena on, että vakavimmat poikkeusolot voidaan hoitaa kansallisin toimenpitein. Puolustusvoimien sodan ajan suorituskyvyt perustuvat suurelta osin muulta yhteiskunnalta ja elinkeinoelämltä saataviin resursseihin, mikä edellyttää sotilaallisen ja siviiliyhteiskunnan varautumisen yhteensovittamista.” Kyseisen tavoitepäätöksen kohdassa 8 todetaan sotilaalliseen huoltovarmuuteen liittyen, että ”puolustushallinto edistää kahden- ja monenvälistä huoltovarmuusyhteistyötä sotilaallisten suorituskykyjen yhteisen kehittämisen,

jakamisen ja käytön mahdollistamiseksi. Tärkeiden kahdenvälisen suhteiden lisäksi keskeistä on yhteistyö EU:n, NORDEF:n ja Naton kanssa.”

Suomen Nato-jäsenyyden vaikutukset yllä mainittuun maanpuolustukseen ja sen kannalta välttämättömien taloudellisten toimintojen ja teknisten järjestelmien turvaamiseen, sekä sotilaalliseen huoltovarmuuteen voivat vuorostaan vaikuttaa olennaisesti Suomen huoltovarmuustoimintaan. Näitä vaikutuksia tulee HVK:n näkemyksen mukaan huomioida tarkkaan Nato-jäsenyyden kansallisessa toimeenpanossa.

Häiriö-/kriisinsietokyvyn ja siviilivalmiuden merkitys Naton ydintehtävien toteuttamisessa tuodaan esityksessä hyvin esiin (kohta 2.6.). Kohdassa 5 Nato-asioiden kansallinen käsittely ei kuitenkaan luoda yhteyksiä Natossa tehtävän varautumistoiminnan ja Suomen kokonaisturvallisuusmallin mukaisen varautumistoiminnan, ja erityisesti huoltovarmuustoiminnan välille. NATO-jäsenyyden kansallisen toimeenpanon yhteydessä olisi HVK:n näkemyksen mukaan tarpeen luoda yhteys Suomen huoltovarmuustoiminnan sekä Naton häiriö-/kriisinsietokyvyn vahvistamiseen tähtäävän toiminnan välille, jotta kansallisen käsittelyn johdonmukaisuus ja olemassa olevien rakenteiden, menettelyjen ja välineiden soveltaminen voidaan varmistaa myös tällä alalla. Huoltovarmuuden turvaamisesta annetun lain 4 §:n mukaan huoltovarmuuden kehittäminen ja varautumistoimenpiteiden yhteensovittaminen kuuluvat työ- ja elinkeinoministeriölle. Ministeriöt kehittävät huoltovarmuutta omalla toimialallaan. Saman lain 5 §:n mukaan Huoltovarmuuden kehittämistä ja ylläpitoa varten on Huoltovarmuuskeskus.

Esityksen kohdassa 7.2 Taloudelliset vaikutukset ja kohdassa 7.3 Henkilöstövaikutukset käydään läpi Nato-jäsenyyden aiheuttamia henkilöresurssintoihin liittyviä kustannuksia. Kohdassa 7.2 todetaan, että liittymisellä Natoon on merkittäviä henkilöstövaikutuksia ja että nämä kustannukset katetaan kansallisesta talousarviosta. Lisäksi todetaan, että Nato-asioiden parissa työskentelevän henkilöstön määrää on vahvistettava erityisesti Suomen erityisedustustossa Natossa (NAE), ulkoministeriössä, puolustusministeriössä, sisäministeriössä, Puolustusvoimissa, Suojelupoliisissa, Rajavartiolaitoksessa ja valtioneuvoston kansliassa sekä liikenne- ja viestintäministeriön hallinnonalalla. Esityksen mukaan tunnistettujen lisäresurssien vuotuinen kustannusarvio on noin 12 miljoonaa euroa ja kyseiset kustannukset budjetoidaan ao. pääluokkien toimintamenoihin.

HVK kiinnittää huomiota siihen, että Nato-jäsenyyden myötä tulevia huoltovarmuuteen liittyviä kokonaisuuksia ja niiden henkilöresurssintoihin ei ole huomioitu esityksen näissä kohdissa. Nato-jäsenyydellä tulee olemaan huoltovarmuuden ja HVK:n toiminnan kannalta olennaisia vaikutuksia, jotka mahdollisesti vaativat lisäresurssintoihin myös HVK:ssa. Tässä yhteydessä HVK nostaa esiin, että se on jo 1990-luvun lopusta alkaen rahoittanut Suomen erityisedustustossa Natossa toimivan siviili- ja huoltovarmuusasiain erityisasiantuntijan, sekä vuosina 2016-2021 myös Naton sihteeristöön sijoitetun huoltovarmuusasioihin perehtyneen erityisasiantuntijan palkkakustannukset.

Hagelstam Axel
Huoltovarmuuskeskus